

моги країнам, які зазнали німецької окупації. Підписавши 18 грудня 1945 відповідну угоду, до ЮНРРА приєдналася Україна. Фонд ЮНРРА складався із внеску держав-членів, які не були окуповані під час Другої світової війни, а її допомога надавалася без будь-якого відшкодування. Передбачалося також, що ЮНРРА опікуватиметься поверненням на батьківщину військовополонених та цивільних осіб, допомагатиме інвалідам, хворим і дітям, сприятиме підготовці працівників у галузі соціального забезпечення. Очолював ЮНРРА генеральний директор, спочатку Ф. Ла Гардіа, а з квітня 1947 – Л.Рукс.

На території країн, якими опікувалася ЮНРРА, діяли її місії, а в окупаційних зонах Німеччини (де перебувало чимало українців) – зональні управління. Першим главою місії в Україні був М.Мак-Даффі, якого замінив П.Уайт. Співробітництво української сторони з місією здійснювалось через спеціальне Управління щодо поставок ЮНРРА, яке очолював В.Хом'як. Український дипломат І.Козюля працював одним із заступників голови Ради ЮНРРА. УРСР входила до складу Комітету поставок ЮНРРА, одного з ключових в її структурі. ЮНРРА поставила в Україну продовольства на суму 100,3 млн доларів США, устаткування і матеріалів для промисловості і сільського господарства на 34,4 млн доларів, медичного обладнання на 2,3 млн доларів. Хоча розміри цієї допомоги були незначними порівняно із збитками, що їх зазнала Україна, діяльність ЮНРРА сприймалася українським народом з глибокою вдячністю. У зв'язку зі створенням нової структури – Міжнародної організації у справах біженців, покликаної замінити ЮНРРА, остання припинила свою діяльність 1947.

Літ.: Лещенко Л.О. Україна на міжнародній арені (1945-1949). – К., 1969; Павленко М.І. “Біженці” та “переміщені особи” в політиці імперіалістичних держав 1945-1949 рр. – К., 1979.

М.І.Павленко.

АДРІАНОПОЛЬСЬКИЙ МИРНИЙ ДОГОВІР 1713 – договір між Османською імперією та Російською державою, підписаний 24(13) червня 1713 у м. Адріанополь (нині м.Едірне, Туреччина) терміном на 25 років. Повторив в основному умови Прутського трактату 1711. Підтверджував статті попереднього Константинопольського мирного договору 1700 між обома державами. Крім того, за А.м.д. Росія зобов'язувалась у 60-денний термін вивести з Речі Посполитої свої війська (перебували переважно на території Правобережної України), а Петру I заборонялося втручатися у внутрішні справи Польщі. Кордон між Османською імперією та Російською державою пролягав від Дніпра і приазовських степів у межиріччя річок Самари й Орелі (притоків Дніпра). Від їхніх витоків і до м.Азов він мав проходити по р. Сіверський Донець. Також переглядалися міждержавні кордони на правобережних землях України, починаючи від Києва.

23 (12) квітня 1714 до А.м.д. було додано дві статті, за якими турецький султан дозволяв військам Речі Посполитої зайняти територію Правобережної України (з якої вже було виведено населення ліквідованих правобережних козацьких полків) у кордонах “від Случі до Дніпра”.

Літ.: Артамонов В.А. Россия и Речь Посполитая после Полтавской победы (1709–1714). – М., 1990; Чухліб Т.В. Правобережна Україна в міжнародних договорах у другій половині XVII – на початку XVIII ст. В кн.: Українська козацька держава: витоки та шляхи історичного розвитку. – К.–Черкаси, 1993, вип.3.

Т.В.Чухліб.

АДРІАНОПОЛЬСЬКИЙ МИРНИЙ ДОГОВІР 1829 – договір, укладений 14 вересня в Адріанополі (нині турецьке м. Едірне) між Російською і Османською імперіями. Завершив російсько-турецьку війну 1828-29. Складався з 16 статей і окремого пояснювального акту, за якими Росія одержала від переможеної Туреччини багатомільйонну компенсацію за збитки і втрати, заподіяні їй війною, та ряд територій: острови в гирлі Дунаю, кавказьке узбережжя від гирла Кубані до північного кордону Аджарії, фортеці Ахалкалакі й Ахалцих з прилеглими до них районами (Грузія). Натомість з європейської частини Порти виводилися російські війська. За А.м.д. Туреччина визнавала приєднання до Росії Грузії, яке відбулося на початку XIX ст., та переданих Іраном Єреванського (Вірменія) і Нахічеванського (Азербайджан) ханств. Відновлювалися порушені урядом султана автономія дунайських князівств (Молдови і Валахії), автономні права Сербії. Незалежною державою проголошувалася Греція, яка, проте, зобов'язувалася сплачувати Туреччині через п'ять років щорічну данину в 1,5 млн. піастрів.

Безпосередньо для українських, передусім приморських, земель, що входили до складу Російської імперії, особливої ваги мали статті договору, якими за нею закріплювалося право вільної торгівлі на всьому обширі Османської імперії, свобода комерційного судноплавства на Чорному морі й через протоки Босфор і Дарданелли та по Дунаю. Південна Україна, здобувала призупинений війною і карантинними запобіжними заходами морський вихід на ринки країн Близького Сходу і Середземномор'я. Вже 1830 товарообіг найбільшого в чорноморсько-азовському басейні міжнародного порту Одеси сягнув понад 42 млн. руб. проти 1,8 млн. попереднього року і продовжував стрімко зростати впродовж 1830-40-х рр.

Літ.: Смольянинов К. История Одессы. – Одесса, 1853; Юзефович Т. Договоры России с Востоком политические и торговые. – Спб, 1869; Восточный вопрос во внешней политике России. Конец XVIII – начало XIX в. – М., 1978.

М.М.Варварцев.